

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF PREPARING STUDENTS FOR VOLUNTEER ACTIVITIES

Khushnazarova Mamura Nodirovna

Kokand State Pedagogical Institute,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor

ABSTRACT	KEYWORDS
This article talks about the development of the potential of volunteering in solving social problems of society, that it is an effective means of improving the welfare of the population, developing volunteering, actively involving the younger generation in volunteering, becoming one of the priorities of state policy in our country.	volunteer potential, professional development, professional inclinations, professional qualities, pedagogical-psychological, professional-creative activity, organization, management, intuition.

INTRODUCTION

Ижтимоий тизимда ўзаро боғлиқ иккита тенденция мавжуд бўлиб, биринчидан, бу шахс, одамлар гуруҳлари ва умуман жамиятнинг ижтимоий муаммоларини ҳал қилишда волонтер салоҳиятининг ўсиши, иккинчидан, волонтер ташаббусларини қўллаб –қувватлашнинг кенгайишидир. Волонтер нафақат аҳоли фаровонлигини оширишнинг самарали воситаси, балки фуқаролик жамиятини шакллантириш, демократия ва ижтимоий адолат ғояларини амалга оширишга қаратилган давлат сиёсатига ҳам мос келади. Шу мантиқда волонтерни ривожлантириш, ёш авлодни кўнгиллилар ҳаракатларига фаол жалб этиш мамлакатимизда давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бирига айланиб бормоқда. Волонтер ёшларда инсонпарварлик қадриятлари, ижтимоий фаоллик ва масъулиятни шакллантиришга ҳисса қўшади, касбий ва ижтимоий аҳамиятга эга фазилатларни ривожлантиришни рағбатлантиради. Бундан ташқари, волонтер жамоат онгини ўзгартиришни, умуминсоний қадриятлар мавқеини оширишни ва замонавий жамият маънавиятини ривожлантиришни белгилайди, талабаларнинг шахсий салоҳиятини оширишга ҳисса қўшади, касбий ва ижтимоий ривожланишнинг индивидуал траекториясини белгилайди; шахсий ресурсларни кўпайтириш, касбий ўзини ўзи англаш ва такомиллаштириш омили сифатида ишлайди.

Ҳозирги босқичда олий ўқув юртлари талабаларини, айниқса, ижтимоий соҳа мутахассисларини касбга тайёрлашда волонтерлик фаолиятининг ўрни ортиб бормоқда. Волонтер соҳасидаги давлат сиёсатини амалга ошириш бакалаврият талабаларини ижтимоий фаолият бўйича тайёрлаш билан боғлиқ. Кенг қўламли ижтимоий муаммоларни ҳал қилишда кўнгиллилар ташаббусларининг ўрни ортиб бормоқда, бу эса бакалаврлардан бу борада маълум даражадаги малакага эга бўлишни талаб қилади.

Волонтердик фаолияти, унинг асосий хусусиятларини ўрганишга катта ҳисса қўшган рус олимлари Э.В. Акимова (2006) , Э.А.Луговая (2012), М.В.Певная (2016), Трохина (2012)лар волонтерликнинг педагогик жиҳатларини, волонтерликнинг ижтимоий-маданий контекстини ўз асарларида ижтимоий ҳодиса сифатида очиб берганлар.

Таҳлилларимиз шуни кўрсатдики, талабаларни волонтерликнинг айрим жиҳатларига тайёрлаш муаммоси жаҳон педагогикасида жуда кам ифодаланган. Шу билан бирга, волонтерлик соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширишга тайёрликни шакллантиришнинг педагогик жиҳатларини очиб берувчи тадқиқотлар деярли йўқ.

Волонтерлик бўйича замонавий давлат сиёсати тўғрисида Э.И. Кузнецова (2020), ушбу соҳадаги давлат сиёсатининг тенденциялари ва истиқболларига алоҳида эътибор қаратади; В.П.Соломин (2012), Россияда волонтерликнинг ҳуқуқий асосларини яратиш каби давлат сиёсатининг йўналишини очиб беради; Э.В. Улянова (2018, 2019) кўнгиллилар ҳаракатларини институционализация қилиш муаммоларини кўриб чиқиш; А.Ю. Усов (2017), волонтерликни ёшлар сиёсатининг йўналиши сифатида ривожлантиришга қаратилган ва бошқалар тадқиқотларида ўз ифодасини топган. Ёшлар муҳитида волонтерликни ўрганиш бўйича тадқиқотлар орасида кўнгилли ёшлар ҳаракатининг ижтимоий-маданий салоҳияти М.Н. Балянян (2015); волонтерликнинг ёшларни ижтимоийлаштириш жараёнига таъсири А.Б. Бархаев (2010); Ижтимоий волонтерлик фаолияти ёш авлоднинг ижтимоий фаоллигини белгиловчи омил сифатида Л.П. Конвисарева (2006); Фуқаролик жамиятини ривожлантириш йўналишида ёшлар ўртасида кўнгиллилик фаолияти А.В. Сичева (2017) ва бошқалар тадқиқотларида ўрганилган. Талабаларни волонтерликка тайёрлашнинг турли жиҳатларига бағишланган ишлар бизнинг тадқиқотимиз учун катта қизиқиш уйғотди: талабаларни волонтерликка тайёрлашнинг психологик ва педагогик асослари Н.В. Маковей (2006); ихтиёрий фаолиятга киритиш орқали талабаларнинг хатти – ҳаракатларини енгиш стратегияларини ишлаб чиқиш А.В. Кибальник (2019) ва бошқалар илмий изланишларида ўз аксини топган.

Таълим жараёнида шахсни ривожлантириш механизмларини, касбий фаолиятни амалга оширишни очиб берувчи назариялар ва тушунчалар (К.А. Абулханова-Славская, Л.С.Виготский, В.В. Давыдов, М.С. Каган , касбий маҳорат ва касбий компетенцияларни шакллантириш ҳақидаги концептуал ғоялар (А.А.Бодалев, Э.Ф.Зеер, Э.А.Климов, Л.М.Митина ва бошқалар); - касбий таълим жараёнини ривожлантириш ёндашувлари: компетенцияга асосланган ёндашув (В.И.Баиденко, А.В.Хуторский, В.Д.Шадриков ва бошқалар); аксиологик ёндашув (И.Д.Багаева, М.В.Кларин, Н.Д.Никандров, Э.Н.Шиянов ва бошқалар); технологик ёндашув (В.П.Беспалко, В.И.Боголюбов, М.М.Левина ва бошқалар); фаолият ёндашуви (П.Я.Гальперин, А.Н.Леонтьев, Д.Б.Элконин ва бошқалар) тадқиқотларида асосланган.

Ташкилий-бошқарув, психологик-педагогик, услубий, амалиётга йўналтирилган ўқув шароитлари тизимини амалга ошириш бакалавриятларнинг ижтимоий ишда волонтерлик фаолиятига тайёргарлигини шакллантиришга ёрдам бериши мумкин.

Ижтимоий фаолиятда талабаларнинг инсонпарварлик қадриятлари, ижтимоий фаоллиги, касбий аҳамиятли сифатларини шакллантириш, уларнинг касбий тайёргарлиги концепциясини бойитиш, волонтерликнинг

касбий маҳоратини оширишга таъсирини аниқлашга қаратилган илмий ғоя

маълумот олишга имкон берувчи тадқиқот усуллари танлаш, тадқиқот намунасининг репрезентативлиги билан таъминланади.

Илмий изланишларимизда Педагогика факультети бакалавриатларини рағбатлантириш, когнитив, ижро этувчи асосида волонтерлик соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширишга тайёрлиги тўғрисидаги тўлдирилган илмий билимлар давлат томонидан қўллаб-қувватланаётгани, унинг замонавий ёшлар ҳаёти, кадрият йўналишларини шакллантиришда жамиятнинг ижтимоий ривожланишига қўшган ҳиссаси эътироф этилган.

Тадқиқот натижаларимиз асосида шунга амин бўлдикки, республикада волонтерликни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш ижтимоий сиёсатнинг устувор йўналиши ҳисобланади, чунки у фуқаролик жамиятини ривожлантириш ва ижтимоий адолат тамойилларини амалга оширишда катта салоҳият ва ресурсга эга. Волонтерлик таърифларини таҳлил қилиш уларнинг синоним эканлигини ва умумий хусусиятларга эга эканлигини аниқлашга имкон берди, бу ўз хоҳиши ва хайрихоҳлиги билан амалга ошириладиган фаолиятни ифодалайди, фидойилик, фаолият мезонининг йўқлиги билан ажралиб туради. Ёрдам бериш, ҳимоя қилиш, қўллаб-қувватлаш учун ҳаракат қилиш учун фойдали фаолият ҳисобланади. Тадқиқот мантиғида волонтерлик жамиятдаги ижтимоий аҳамиятга эга муаммоларни ҳал қилишга, шунингдек, инсоний кадриятлар векторларини ривожлантиришга, альтруистик хатти-ҳаракатлар тажрибасига эга бўлишга қаратилган.

Волонтерлик соҳасида давлат сиёсатини амалга ошириш учун ижтимоий фаолият йўналиши бўйича бакалаврларни тайёрлашнинг концептуал асослари белгилаб берилган. Ижтимоий фаолиятдаги бакалаврият талабаларининг волонтерлик соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширишга тайёргарлигининг моҳияти ва тузилишини акс эттирувчи тадқиқотнинг етакчи концепциялари аниқланади.

Талабаларни волонтерликка тайёрлаш бўйича экспериментал ишларнинг шакллантириш босқичи, экспериментал ишларнинг натижаларини таҳлил қилади. Волонтерлик фаолияти соҳасида давлат сиёсатини амалга ошириш учун бакалаврият талабаларини ижтимоий ишларга тайёрлаш жараёнини амалга ошириш учун тадқиқотимизда кадрлар тайёрлаш йўналишининг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ бўлган муайян хусусиятларга эга модел таклиф этилди. Моделнинг мақсадли компоненти тренингнинг асосий натижасини акс эттиради - ижтимоий фаолиятда талабаларнинг волонтер фаолиятига тайёргарлигининг юқори даражасини шакллантириш мақсад қилинади. Моделнинг мазмунли компоненти волонтерлик фаолиятига умумий тайёргарлик билан ифодаланади: волонтерликнинг ўзига хос турларини ривожлантириш асосида ихтисослашган ва волонтерликка тайёрликни шакллантириш учун шахсий ресурсларни аниқлаш ва уларни ривожлантириш, волонтерлик соҳасида профессионал ваколатларни ривожлантириш мақсад қилиб қўйилди.

Демак, талабаларни ихтиёрий фаолиятга тайёрлаш моделининг технологик компоненти ўқув соҳаси технологиясидан фойдаланиш нуктаи назаридан кўриб чиқилади. Бу ҳодиса бизда талабаларнинг тайёргарлигини реал касбий вазият ва ҳаракатларга яқинлаштирадиган шакллар, усуллар, ўқитиш усуллари мажмуи сифатида қаралади. Таълим соҳаси технологиясининг ўзига хос хусусияти - бу тизимли ёндашувга асосланган фаолият соҳаларида ифодаланган келажакдаги волонтерлик амалиётида намунавий ҳаракатларни аниқлаш қобилияти, бу эса талабаларнинг маълум турдаги таълим фаолиятини волонтерликнинг ажралмас тизими сифатида моделлаштиришга имкон беради. Таълим соҳаси технологиясини

қўллаш самарадорлиги ўқув мақсадлари тегишли касбий фаолиятда ўқитишнинг мақсадли мазмунини ақс этирувчи касбий компетенциялар ривожланиши омилдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. М.Н.Хушназарова. Педагогика назарияси ва тарихи. Т.2012
2. Т.А.Локтионова. Россияда волонтерликнинг пайдо бўлиши ва ривожланиши тарихи. Молодой учёный. 2012.№8 267-269 б
3. С.О.Грунина. Формирование социальной активности студентов в условиях воспитательной системы педагогического вуза. М.2020
4. В.Р.Каримов. Развитие волонтерской компетенции студентов педагогических вузов. М.2020
5. Nodirovna, H. M. "Issues of professional training of teachers for preschool education institutions." Journal of Critical Reviews 7.6 (2020): 1127-1129.
6. Расулов, Эркин, and Мамура Хушназарова. "Talabalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda talaba portfoliosini muhim o'rnini." Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире 1.4 (2022).
7. Nodirovna, Khushnazarova Mamura. "THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF TRAINING MANAGEMENT STAFF IN THE PROCESS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630.
8. Khushnazarova, Mamura Nodirovna. "Pre-School Education Reform And Opportunity For Student Relationship With Institutional Governance Structure." European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 7.12 (2019).
9. Xushnazarova, Mamura. "BASIC DIRECTIONS OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL MANAGEMENT OF PRESCHOOL ORGANIZATIONS." Scienceweb academic papers collection (2020).